

Araştırma Makalesi • Research Article

Öğretmen Adaylarının İdeal Eğitim Ortamına Yönelik Bakış Açılarının İncelenmesi*

Examination of Teacher Candidates' Opinions On Ideal Education Environment

Emin Tamer Yenen^{a,**}, Fevzi Dursun^b

^a Arş. Gör. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, 50300, Nevşehir/Türkiye
ORCID: 0000-0003-2359-3518

^b Dr. Öğr. Üyesi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, 60250, Tokat/Türkiye.
ORCID: 0000-0003-2103-8940

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 07 Mayıs 2018

Düzeltilme tarihi: 01 Haziran 2018

Kabul tarihi: 06 Haziran 2018

Anahtar Kelimeler:

İdeal Eğitim Ortamı

Eğitim Ortamını Tasarlama

Öğretmen Adayı

ARTICLE INFO

Article history:

Received 07 May 2018

Received in revised form 01 June 2018

Accepted 06 June 2018

Keywords:

Ideal Education Environment

Designing Education Environment

Teacher Candidates

ÖZ

Bu araştırmanın amacı öğretmen adaylarının ideal ve demokratik eğitim ortamına ilişkin görüşlerinin belirlenmesidir. Çalışma nitel araştırma deseni çerçevesinde, durum çalışması yöntemi ile sürdürülmüştür. Araştırmanın çalışma grubu, 2016-2017 öğretim yılında Gaziosmanpaşa Üniversitesindeki 20 öğretmen adayından oluşmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak açık uçlu anket tekniği kullanılmıştır. Elde edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle çözümlenmiştir. Çalışmada, ideal eğitim ortamının oluşturulmasında sınıfın fiziki koşullarının ve psikolojik dinamiklerin dikkate alınması gerektiği ve olumlu bir sınıf iklimi oluşturmanın ideal ve demokratik bir eğitim ortamı için önemli bir unsur olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

ABSTRACT

The aim of this study is to determine the teacher candidates' opinions regarding the ideal and democratic education environment. The study was carried out by the case study method in framework of qualitative research design. Study group of the research consists of 20 teacher candidates from Gaziosmanpaşa University in 2016-2017 academic year. In the research open-ended questionnaire technique was used as a data collection tool. The obtained data were analysed by descriptive analysis method. It has been found in the study that the physical conditions and psychological dynamics of the class must be taken into account while forming an ideal educational environment, and creating a positive classroom climate is an important element for an ideal and democratic educational environment.

1. Giriş

Sınıf, ortak bir varoluş alanıdır. Farklı kültürel yapılar ve sosyo-ekonomik düzeylere sahip öğrencilerin paylaştığı sınıf ortamı, çok boyutlu ve dinamik bir süreklilik içinde yaşanmaktadır. Bu bağlamda, değişik algı ve beklentilerin tanımlanması ve bütünleştirilmesi şeklinde sürdürülen sınıf yaşamı, sosyal yapının küçük bir kesitini oluşturur (Aydın, 2014: 35). Okul içerisindeki eğitim öğretim etkinliklerinin gerçekleştiği bu sosyal yapıda sistemin belirlediği amaçların gerçekleşmesi için, sınıf ortamının amaca ve öğrencilerin

etkin öğrenebilmelerinin sağlanmasına yönelik düzenlenmesi gerekmektedir (Tabancalı, 2014: 63). Çünkü öğrenci okulda bulunduğu sürenin büyük bölümünü öğretmeni ile sınıfta geçirmektedir. Bu süreçte, eğitim öğretim etkinliklerinin başarılı olabilmesi için öğretmen ve öğrenci ilişkisinin yanında sınıfın fiziki koşulları ve psikolojik dinamikler diğer bir ifadeyle eğitim ortamı büyük önem arz etmektedir. Eğitim ortamı, öğrenme-öğretme sürecinin olduğu, kişiler arası etkileşimin bulunduğu, öğrencilerin yetenekleri doğrultusunda, arzu ettiği işleri yapabildiği ve kendilerini rahat ifade edebildiği bütün

* Bu çalışma, 18-24 Eylül 2017 tarihlerinde Malaga, İspanya'da düzenlenen 1.Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi'nde (USOS 2017) bildiri olarak sunulmuştur.

** Sorumlu yazar/Corresponding author.
e-posta: tamer-yenen@hotmail.com

ortamlar olarak adlandırılabilir (Aydoğan, 2015). Entwistle ve Tait (1995) öğrenme ortamını dersler, ders anlatımları, ödevler, testler ve çeşitli öğrenme kaynakları ile ilişkili bütün öğrenme durumları olarak tanımlamaktadır. Buna paralel olarak Lipmann (2010) da öğrenme ortamını, öğrenciler, öğretmenler ve fiziksel ortamın oluşturduğunu belirtmektedir. İdeal öğrenme ortamı ise Byrne, Hattie ve Fraser (1986) tarafından, en üst düzeyde öğrenme ve başarının gerçekleştiği yer olarak tanımlanmaktadır. İdeal bir öğrenme ortamı öğrencileri destekleyici, eşitlikçi, demokratik olmalı ve içerisinde öğrenmeyi kolaylaştırıcı düzenlemeler ve önceden belirlenmiş kurallar yer almalıdır (Zedan, 2010).

İdeal bir eğitim ortamı tasarlanırken birçok faktör göz önünde bulundurulmaktadır. Fiziksel ortamın düzenlenmesi bunlardan biridir. Fiziksel ortam, eğitim etkinlikleri için tahsis edilen mekânın ya da odanın fiziki özelliklerini belirtir. Sınıftaki öğrencilerin sayısı, masalar, sıralar, bilgisayar ekipmanları, duvar ve eşya renkleri, ışık, ısı, temizlik, gürültü düzeyleri ve görünüm, sınıftaki fiziksel ortamın öğeleri olarak sayılabilir (Başar, 2014, 33; Cohen vd., 1996; Hannah, 2013). Fiziksel ortam öğrencilerin sınıfta kendilerini rahat hissetmelerini, öğrenme becerilerini, moral ve motivasyonlarını etkileyebilir. Sınıf ortamında kendilerini rahat hisseden öğrencilerin, rahat hissetmeyenlere göre daha fazla bilgi edindikleri ve elverişsiz sınıf ortamlarındaki öğrencilerin öğrenmeye daha az istekli oldukları belirtilmektedir (Suleman ve Hussain, 2013). Dolayısıyla, ideal bir öğrenme ortamı düzenlenirken termal konfor, ışık, temizlik, gürültü kontrolü, sınıf eşyaları, havalandırma, teknik araç-gereçler gibi bileşenlerin sağlanması gerekmektedir (Basque ve Dare, 1998; Murugan ve Rajoo, 2013).

Eğitim ortamı öğrenme-öğretme faaliyetlerinin yürütüldüğü fiziksel mekânları içermekle beraber aynı zamanda öğrencilerin ruhsal durumlarını ve öğretimi yönlendiren, öğrencilere rehberlik eden öğretmen davranışlarını da içermektedir. Öğrencilerinin psikolojik durumlarını iyi analiz edebilen ve duygusal ihtiyaçlarına cevap verebilen öğretmenlerin, öğrencileri üzerinde daha etkili oldukları konu ile ilgili yapılan çalışmalarda (Davis, 2006; Hamre ve Pianta, 2005) görülmektedir. Dolayısıyla, bir öğretmen eğitim ortamını etkileyen fiziksel ve psikolojik dinamiklerin önemini bilerek öğretim uygulamalarını icra etmelidir. Çünkü iyi oluşturulmuş eğitim ortamları öğretmen ve öğrenci arasındaki etkileşimi olumlu şekilde etkileyebilir.

Nitelikli eğitim ortamı ile; öğretmenlerin öğrencilere karşı duyarlılığının ve arkadaşça davranmalarının arttığı, öğrencilerin etkinliklerde daha çok katıldıkları ve arkadaşlarına karşı daha iyi davrandıkları, öğrenme ortamının kalitesi düşük olduğunda ise öğrencilerin, derse daha az ilgili ve daha az katılımcı olduğu, ayrıca öğretmenlerin de nötr ya da duyarlı olmayan davranışlar sergiledikleri belirlenmiştir (Aydoğan, 2015). Benzer şekilde Kayıkçı (2009) da iyi hazırlanmış fiziksel bir ortamın öğrenmeyi teşvik ettiğini ve öğrencilerin derse katılımını kolaylaştırdığını, aksine monoton, gürültülü ve kötü hazırlanmış bir sınıf ortamının öğrencilerin öğrenmesini ve

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma, öğretmen adaylarının öğretim ortamına ilişkin görüşlerini ortaya koymak için nitel araştırma yaklaşımına

etkinliklere katılımı üzerinde olumsuz etkileri olduğunu ve sınıf yönetimi problemlerini arttırdığını ifade etmiştir. Dolayısıyla, eğitim ortamının öğrenci ve öğretim programının özelliklerine göre düzenlenmemesi öğrenmeyi zorlaştırabilir. Öğrenmenin kolay olduğu bir eğitim ortamı ise, ancak iyi fiziksel donanımlarına sahip bir mekân, öğretmenin yönlendirmesi ve öğrencilerin katılımı ile sağlanabilir (Brophy ve Good, 1986). İlgili alan yazında öğrenme ortamının öğretmenlerin ve öğrencilerin performanslarını etkilediği (Anderson vd., 2004; Fraser, 2015; Stewart ve Evans, 1997) ve öğrencilerin akademik başarılarıyla ilişkili olduğu (Hattie ve Watkins, 1988; Lumpkin, 2013; Persaud ve Turner, 2008; Shamaki, 2015) görülmektedir. Dolayısıyla, etkili öğrenme ortamlarının hazırlanmasında öğretmenlere büyük görevler düşmektedir. Bu görevlerin neler olduğu ve ideal bir öğrenme ortamının hangi faktörlerden oluştuğu, hizmet öncesi eğitimler yoluyla öğretmen adaylarına kazandırılmaktadır.

Etkili bir sınıf yönetiminin önemli bileşenlerinden olan öğrenme ortamlarının düzenlenmesi, öğretmen adaylarının kazanması gereken en değerli öğretim becerilerinden biridir (Woodcock ve Rupert, 2012). İyi öğretimin temelinde yer alan davranış yönetimin gerçekleştiği sınıf ortamlarında, istenmeyen öğrenci davranışlarının ve öğrenme engellerinin sıklıkla yaşandığı birçok araştırmacı tarafından ortaya koyulmaktadır (Giallo ve Little, 2003; Main ve Hammond, 2008; Shen vd., 2009). Özellikle mesleğin ilk yıllarında sınıf ortamında karşılaşılan bu engellerin (Fowler, ve Şaraplı, 2010; Luo vd., 2000) aşılmasında, öğretim ortamlarının düzenlenmesi kritik bir rol oynamaktadır (Choi ve Lee, 2009). Dolayısıyla, öğretmenlerin meslekte karşılaşılabilecekleri bu problemlerin üstesinden gelebilmeleri için, hizmet öncesi aldıkları eğitimin öğrenme ortamlarını düzenleme hususundaki yansımalarının incelenmesi araştırmaya değer görülmüştür. Bu nedenle, öğretmen adaylarının gerçek sınıf ortamında nasıl ideal bir öğrenme ortamı tasarlamayı düşündüklerini ortaya çıkarıp, elde edilen bulguları ilgili literatürle karşılaştırmalar yaparak değerlendirmenin, öğretmen eğitimi programlarına ışık tutacağı düşünülmektedir.

Bu bağlamda çalışmada öğretmen adaylarının ideal ve demokratik eğitim ortamına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda, öğretmen adaylarının görüşlerini belirlemek için beş soru kullanılmıştır. Sorular;

- (i) *Sizce ideal bir eğitim ortamı nasıl olmalıdır?*
- (ii) *Öğretmen olduğunuzda nasıl bir öğretim ortamı oluşturmayı düşünüyorsunuz?*
- (iii) *Şu andaki öğrenim gördüğünüz eğitim ortamının olumlu ve olumsuz taraflarını nasıl açıklarsınız?*
- (iv) *Sizce demokratik bir öğretim ortamında öğreticinin nasıl davranış ve düzenlemeler yapması gerekmektedir?*
- (v) *Öğrencilerin kendilerini rahat ve özgür hissedebilecekleri bir eğitim ortamının özellikleri neler olmalıdır?* olarak sıralanmıştır.

2. Yöntem

uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada nitel araştırma desenlerinden durum çalışması yöntemi kullanılmıştır. Durum çalışması en temel bir durumun güncel

bağlam ya da ortam içerisinde derinliğine araştırılmasıdır (Yin, 2009).

2.2. Çalışma Grubu

Zaman ve ulaşılabilirlik kaygısı nedeniyle, çalışma grubu belirlenirken amaçsal örnekleme yaklaşımlarından uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu doğrultuda, çalışma grubu araştırmaya gönüllü olarak katılan, 2016-2017 öğretim yılında Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi Pedagojik Formasyon Programındaki 10 öğrenci ve Temel Eğitim Bölümü Sınıf Öğretmenliği 3. ve 4. sınıfta okuyan 10 öğretmen adayından oluşmaktadır. Çalışma grubunda 6 erkek, 14 kadın öğretmen adayı bulunmaktadır.

2.3. Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması

Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden açık uçlu anket tekniği ile sürdürülmüştür. Bu teknikte, bir dizi standart soru seti vardır ve görüşülen birey bu sorulara kendi istediği tarzda öznel olarak yanıt vermekte serbesttir (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 121). Açık uçlu anket öğretmen adaylarının ideal eğitim ortamı hakkındaki görüşlerini ortaya çıkarmaya yönelik beş açık uçlu sorudan oluşmaktadır.

Beş açık uçlu sorudan oluşan görüşme formları 20 öğretmen adayına uygulanmıştır. Görüşmeler yüz yüze yapılmış ve izin alınan katılımcılarda ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Görüşmeler ortalama 15-25 dakika arasında, toplamda 361 dakika sürmüştür. Bir öğretmen adayı ses kayıt cihazı kullanılmamasını istemediğinden, görüşme verileri görüşme formu üzerine not edilmiştir.

2.4. Veri Analizi

Araştırmada açık uçlu anketlerden elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Katılımcıların sorulara verdikleri cevaplar öncelikle tema ve alt temalara ayrılmış ve kategorize edilerek tablolar halinde sunulmuştur. Daha sonra elde edilen bulgular temalara göre özetlenip yorumlanmıştır. Bu süreçte anlatımı güçlendirmek için katılımcı mülakatlarından çarpıcı alıntılara yer verilmiştir. Alıntılar yapılırken her alıntının sonuna nereden alındığını gösteren ÖA. 1 (Öğretmen Adayı-1) şeklinde açıklayıcı kısaltmalar konulmuştur.

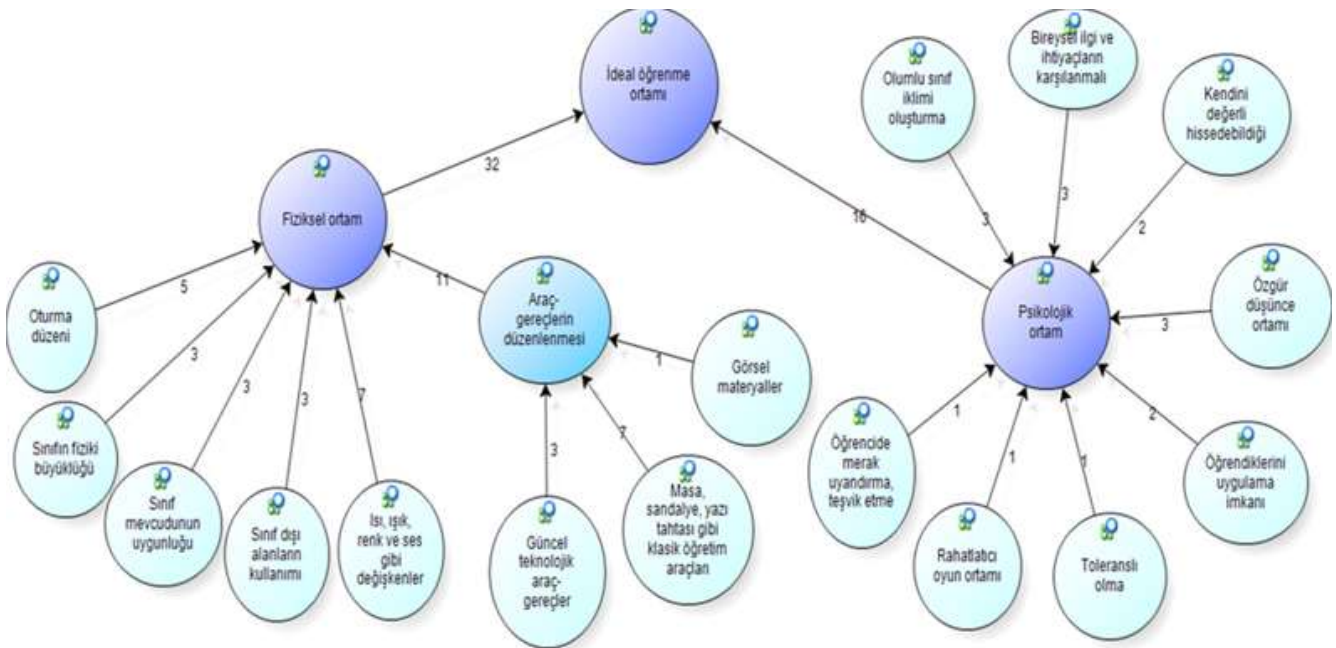
3. Bulgular

3.1. Öğretmen Adaylarının İdeal Eğitim Ortamına Yönelik Görüşleri

Araştırmada ilk olarak, öğretmen adaylarının ideal bir eğitim ortamının nasıl olması gerektiğine dair görüşleri alınmıştır. Elde edilen bulgular tema ve alt temalara ayrılarak görselleştirilmiştir. Bu temaya ilişkin oluşturulan kodları ve frekanslarını gösteren model Şekil 1'de verilmiştir.

Şekil 1 incelendiğinde, öğretmen adaylarının ideal eğitim ortamına yönelik görüşlerinin fiziksel ortam (f=32) ve psikolojik ortam (f=16) alt temaları altında toplandığı görülmektedir. Fiziksel ortama ilişkin en çok belirtilen görüşlerin araç-gereçlerin düzenlenmesi alt temasında yer alan masa, sandalye, yazı tahtası gibi klasik öğretim araçlarının ile ısı, ışık, renk ve ses gibi değişkenlerin düzenlenmesi kodlarına yönelik geldiği tespit edilmiştir. Bu temaya ilişkin sıklıkla dile getirilen diğer bir görüş ise, öğrencilerin oturma düzeninin öğrencinin öğretmenini ve arkadaşlarını rahat bir biçimde görebilmesine yönelik ayarlanması gerektiği olmuştur.

Şekil 1. Öğretmen Adaylarının İdeal Eğitim Ortamına Yönelik Görüşlerine İlişkin Model

Bu temaya yönelik diğer bir başlık olan psikolojik ortama ilişkin aday öğretmenler genel olarak, öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarının gözetilerek, fikirlerini özgürce ifade edebilecekleri olumlu bir sınıf ikliminin oluşturulması

gerektiğine vurgu yapmışlardır. Bu konuyla ilgili belirtilen görüşlerden bazıları aşağıda sunulmuştur:

"Klasik sıra düzeni yerine öğrencilerin birbirleriyle etkileşim içinde olmaları şeklinde sınıf düzenlenmelidir.

Saygı ve sevgi çerçevesinde olumlu bir sınıf iklimi oluşturulmalıdır. Öğrencide merak uyandırılmalı, cesaretlendirilmelidir. İdeal bir ortamda; öğretmenin de öğrencinin de birbirlerini sabırla dinlemeleri, birbirlerini anlamaya çalışmaları gerekir.” (ÖA.1)

“...öğrencilerin oturacakları koltuklar, kullanacakları tahta ve sınıf mevcudu uygun olmalıdır. Öğretmen ve öğrencilerin birbirlerini göreceği şekilde oturma düzeni oluşturulması da önemlidir bence. “U” şeklinde oturma düzeni olabilir mesela.” (ÖA.10)

“Bana göre ideal bir eğitim ortamı öğrencilerin fiziksel, zihinsel, duygusal durumlarına göre düzenlenmelidir. Bireysel ilgi ve ihtiyaçlar karşılanmalıdır. Oturma düzeni bana göre sık sık derslerde ki amaçlara göre düzenlenmesi kolay olmalıdır. O demir ve tahtadan sıraların yerine daha hafif ve kullanışlı sıralar olmalıdır. Sınıfın fiziki durumu bana göre ev gibi olmalıdır. Uygun aydınlanma, ısınma, havalandırma gibi olaylar göz ardı edilmemelidir. Son olarak da eğitim ortamı sınıf olarak değil okulun bahçesiyle bir bütün olması gerekir. Sadece beden eğitimi derslerinde bahçeyi kullanmak yetersizdir bana göre bahçeler oyun parkları derslerin yaparak yaşayarak öğrenileceği birer uygulama bahçelerine dönüşmelidir.” (ÖA.12)

“İdeal bir sınıf ortamının oluşturulması için öncelikle sınıf içerisindeki araç ve gereçlerin eğitim-öğretime uygun olarak düzenlenmesine bağlıdır. Örneğin sınıf içindeki masa,

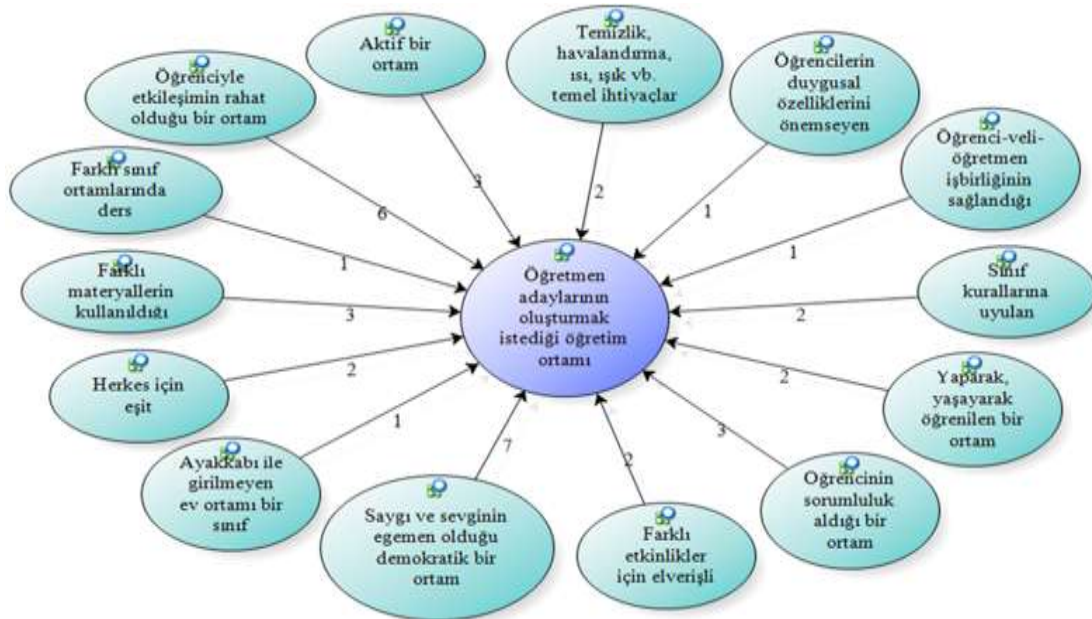
sandalye, yazı tahtası gibi öğretim araçlarının düzenlendiği gibi ısı, ışık, ses gibi faktörler de öğretim açısından düzenlenmiş olması gerekmektedir. Bu faktörlerin yanında renk, yerleşim düzeni, sınıfın fiziki büyüklüğü de dikkat edilmesi gereken fiziki faktörler arasındadır.” (ÖA.17)

Öğretmen adaylarının söz konusu temaya ilişkin görüşleri; ideal bir eğitim ortamında öğrencilerin masa ve sıra gibi temel sınıf gereçleri bakımından rahat etmeleri gerektiği, ortam ısısının ve ışığının belirli standartlarda olması, sınıf büyüklüğünün ve mevcudunun öğrencilerin konforu düşünülerek ayarlanması, oturma düzeninin çağdaş öğretim ortamlarındaki gibi öğretmen ve öğrencilerin birbirleriyle rahatça etkileşim içinde olabilecekleri şekilde düzenlenmesi ve özgür düşüncenin hâkim olduğu, öğrencilerin isteklerini göz ardı etmeyen olumlu bir sınıf ikliminin oluşturulması şeklinde özetlenebilir.

3.2. Öğretmen Adaylarının Öğretmen Olduklarında Oluşturmak İstedikleri Öğretim Ortamına İlişkin Görüşleri

Öğretmen adaylarının oluşturmak istedikleri öğretim ortamına ilişkin görüşlerini almak için “Öğretmen olduğunuzda nasıl bir öğretim ortamı oluşturmayı düşünüyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Elde edilen bulgulara ilişkin oluşturulan kodları ve frekanslarını gösteren model Şekil 2’de sunulmuştur.

Şekil 2. Öğretmen Adaylarının Oluşturmak İstedikleri Öğretim Ortamına Yönelik Görüşlerine İlişkin Model

Şekil 2’de görüldüğü gibi öğretmen adaylarının bu temaya ilişkin görüşlerinin en çok saygı ve sevginin egemen olduğu demokratik bir ortam (f=7) ve öğrenciyle etkileşimin rahat olduğu bir ortam (f=6) kodları altında belirtildiği tespit edilmiştir. Bu görüşlerin yanı sıra, öğrencinin sorumluluk aldığı, yaparak yaşayarak öğrendiği, aktif ortamlara ve farklı materyal ve etkinliklere vurgu yapıldığı belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının bu temaya ilişkin görüşlerinden bazıları şöyledir:

“Öğrencilerimin beni rahatlıkla takip ettikleri, göz temasını iyi kurabileceğim, etkinlikler yapabileceğim bir sınıf ortamı

düzenlerim. Özellikle sınıfın oturma düzeni benim için çok önemlidir.” (ÖA. 2)

“Başta sınıfa güler yüzlü bir şekilde girmek. Bütün öğrencilerimi severim onlara ve fikirlerine değer veririm. Öğrencilerimin fikirlerini hür ve korkmadan söylemelerini isterim.” (ÖA.16)

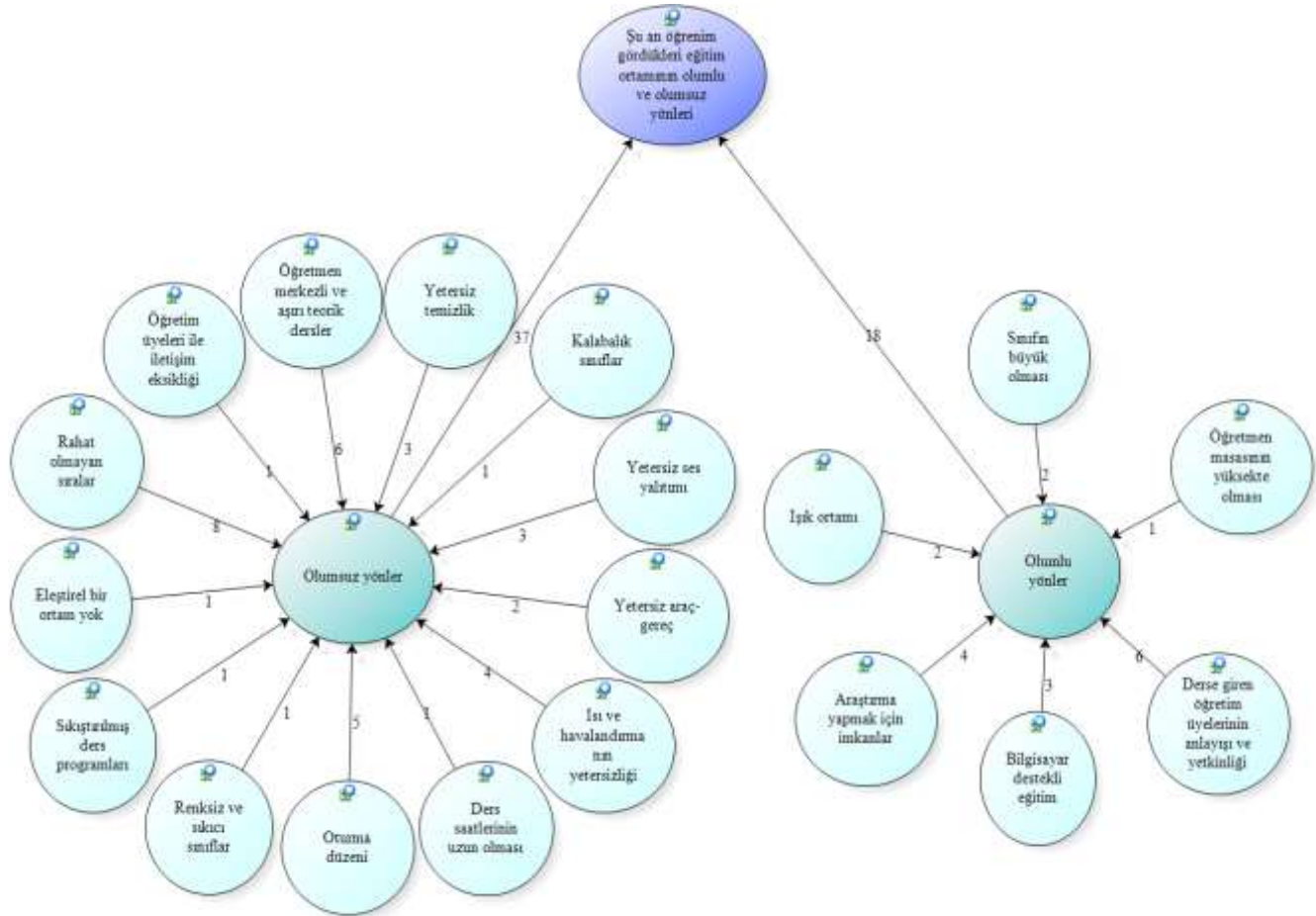
“Öğrencilerimin bana soru sormaktan çekinmediği sınıf içerisinde bir öğretmen diğer zamanlarda onların sorunlarına sevinçlerine ortak olabileceğim bir ortam bunların yanı sıra sınıf içerisinde ki otoritemi ve disiplinin korunduğu bir ortam oluşturmayı düşünüyorum.” (ÖA.13)

“Öğrencinin daima aktif olduğu bir eğitim ortamı olur kesinlikle. Sınıfın fiziksel yapısını olması gerektiği gibi yaparım ve sınıf ortamını düzenlerken öğrencilerimin desteğini alırım çünkü öğrenciler kendi elleriyle eğitim görecekları sınıfı düzenlerlerse çok istekli okula gelirler ve hiç sıkılmazlar.” (ÖA. 20)

3.3. Öğretmen Adaylarının Şu An Öğrenim Gördükleri Eğitim Ortamına Yönelik Görüşleri

Araştırmada öğretmen adaylarına şu an öğrenim gördükleri eğitim ortamına yönelik görüşleri sorulmuştur. Elde edilen bulgulara ilişkin oluşturulan kodları ve frekanslarını gösteren model Şekil 3’te sunulmuştur.

Şekil 3. Öğretmen Adaylarının Şu An Öğrenim Gördükleri Eğitim Ortamına Yönelik Görüşlerine İlişkin Model

Şekil 3 incelendiğinde, öğretmen adaylarının şu an öğrenim gördükleri eğitim ortamına ilişkin görüşlerinin olumsuz yönler (f=37) ve olumlu yönler (f=18) alt temaları altında toplandığı görülmektedir. Elde edilen bulgularla ilgili yapılan analizlerde adayların en çok rahat olmayan sıralardan şikâyetçi oldukları, bunu sırasıyla öğretmen merkezli ve teorik ağırlıklı derslerin, oturma düzeninin ve ısı ve havalandırma yetersizliğinin takip ettiği tespit edilmiştir.

Öğrenim gördükleri eğitim ortamının olumlu yönlerine ilişkin en fazla değinilen görüş dersle giren öğretimin anlayışı ve yetkinliği olmuştur. Bu hususta öğretmen adayları, öğretimin üyeleri ile iyi bir iletişime sahip olduklarını, hocalarının birçok konuda kendilerine yardımcı olduklarını ve anlayış gösterdiklerini ve alanlarında yetkin kişiler olduklarını vurgulamışlardır. Öğretmen adayları ayrıca, öğrenim gördükleri ortamda araştırma yapmak için yeterli teknolojik imkânların var olduğunu ve bu imkânlardan bazılarının sınıf ortamında kullanıldığını dile getirmişlerdir. Bu temaya yönelik görüşlerden bazıları şöyledir:

“Olumlu yanları binanın yeni yapıldığı için ferah ve temiz görüntüsü var. Işık ortamı, görünüm gayet iyi. Olumsuz yanı ise oturma düzeni, oturduğumuz sıralar rahatsız edici ve sabit. Başka sınıftan seslerin kolaylıkla duyuluyor.” (ÖA.5)

“Olumlu tarafı araştırmak ve öğrenmek için imkânlarımız çok fazla. Eğitimimiz açısından bilgiye ulaşmamız için kolaylıklar mevcut. Aynı zamanda öğretmenlerimizin yanına istediğimiz zaman gidip bir şeyler danışma hakkına sahibiz. Bu konuda öğretmenlerimiz anlayışlı ve istekliler. Olumsuz yönü ise sınıf ortamlarının fiziksel yapısının insan iskeletine olumsuz etki edecek şekilde düzenlenmiş olması. Özellikle rahatsız edici sıralar.” (ÖA.6)

“Sadece sunuş yoluyla eğitim gördüğümüzden pek de etkili olmadığını söyleyebilirim. Bununla birlikte belli öğrencilere hitap ediyor, bu da diğerlerini tembelleğe itmekte...” (ÖA.20)

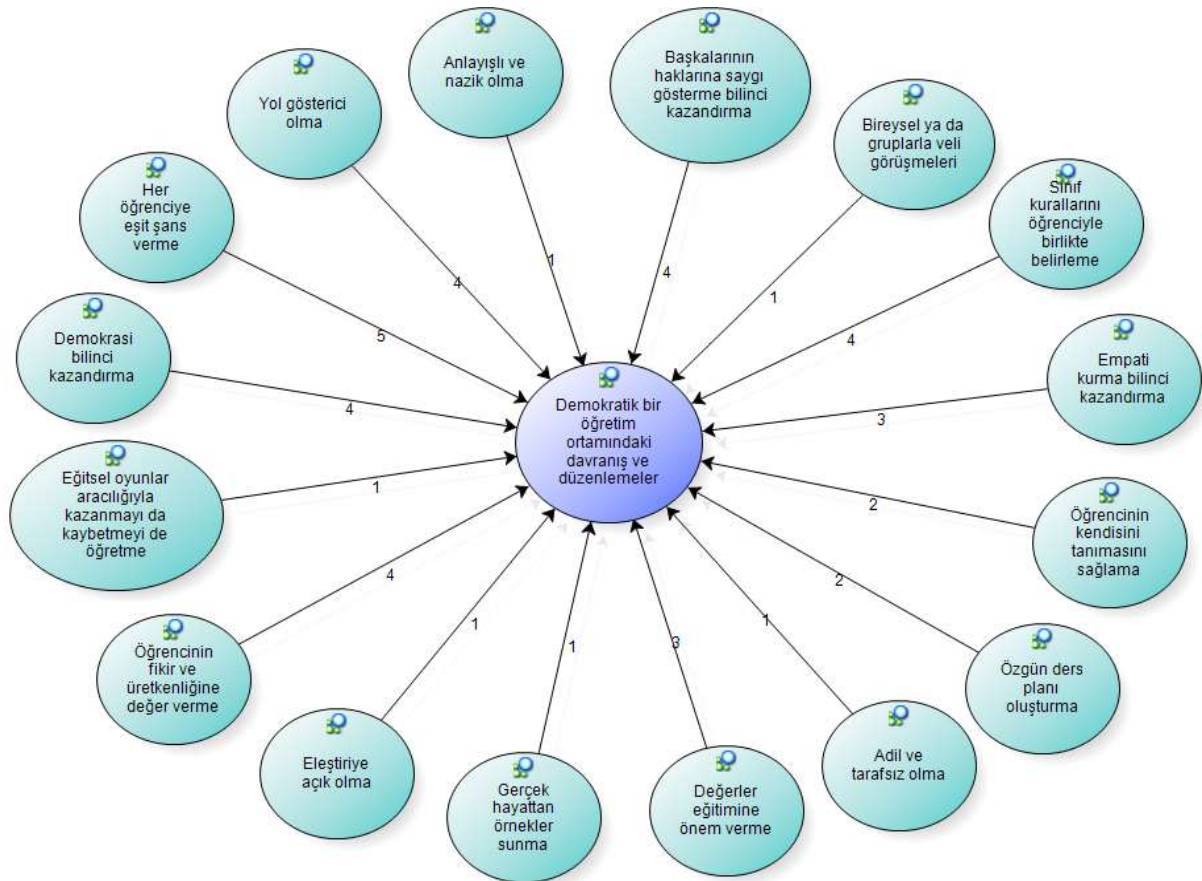
“Teknolojik donanım ve akıllı tahtanın kullanımı artı bir yön. Olumsuz yanları ise perdeler ve ortam pis, yan sınıfın gürültüsü duyuluyor. Sıralar çok rahatsız. Bir arkadaşım konuştuğunda 180 derece dönerek arkaya bakıyorum.” (ÖA.14)

Bu temaya yönelik görüşler özetlendiğinde, olumsuz yönlerin öğrenci rahatı düşünülmeden düzenlenen konforsuz sınıf ortamı ve teorik ağırlıklı, sunuşa dayalı, monoton geçen derslerin; olumlu yönlerin ise teknolojik imkânlar ve öğretim yöntemlerinin öğretim becerileri olduğu söylenebilir.

3.4. Öğretmen Adaylarının Demokratik Bir Öğretim Ortamında Öğreticinin Yapması Gereken Davranış ve Düzenlemelere İlişkin Görüşleri

Araştırmada öğretmen adaylarının demokratik bir öğretim ortamında öğretmenlerin nasıl davranış sergilemeleri ve ne

Şekil 4. Öğretmen Adaylarının Demokratik Bir Öğretim Ortamındaki Davranış ve Düzenlemelere Yönelik Görüşlerine İlişkin Model

Şekil 4'te görüldüğü üzere, öğretmen adaylarının en çok her öğrenciye eşit şans verilmesi hususunda görüş belirttikleri tespit edilmiştir. Öğretmen adayları ayrıca, öğrencilerin öğrencilerine yol gösterici olmalarına, başkalarının haklarına saygı gösterme ve demokrasi bilinci kazandırma hususuna, öğrencilerin fikir ve üretkenliğine değer verme ve sınıf kurallarını öğrencilerle birlikte belirleme konularına vurgu yaptıkları saptanmıştır. Öğretmen adaylarının bu konuya yönelik görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir:

"Bence özgürlükçü, demokratik bir öğretmen; öğrencilerin fikirlerine ve ürettiklerine değer verir, sınıf içi ve dışı etkinliklerde demokratik davranır, her öğrencinin başarılı olacağına inanır, sınıf kurallarını öğrencileriyle birlikte belirler..." (ÖA.4)

"İlk önce öğrenciye demokrasiyi öğretmeli, öğrencinin demokratik davranışını teşvik etmeli. Öğretmen öğrencilerine rol model olmalıdır. Kazandırdığı demokrasiyi sınıfına uygulamalıdır. Sözel olarak kavramları verip geçmemelidir." (ÖA.12)

tür düzenlemeler yapmaları gerektiğine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla, onlara "Sizce, demokratik bir öğretim ortamında öğreticinin nasıl davranış ve düzenlemeler yapması gerekmektedir?" sorusu yöneltilmiştir. Elde edilen bulgulara ilişkin oluşturulan kodları ve frekanslarını gösteren model Şekil 4'te sunulmuştur.

"Öğretici eşit ve bütüncül eğitim vermeli, öğrenciyi aktif olarak derse dâhil etmeli." (ÖA.19)

"Öğrencilerin açık fikirli olması gerekir, başka arkadaşı konuşma yaparken kendi düşüncesinden farklı şeyler söylese bile onu saygılı bir biçimde dinlemeli. Arkadaşlarıyla dalga geçmemeli ve empati yapmayı öğrenmeli bir öğrenci. Öğrenci kendini bilmeli, haklarını bilmeli ve onu korumalı, kendini ezdirmemeli. Bu konuda aileye de büyük pay düşüyor öğretmene de, iki tarafta öğrenciyi iyi yönlendirmeli doğruyu yanlış çocuğa iyi bir şekilde öğretmeli." (ÖA.15)

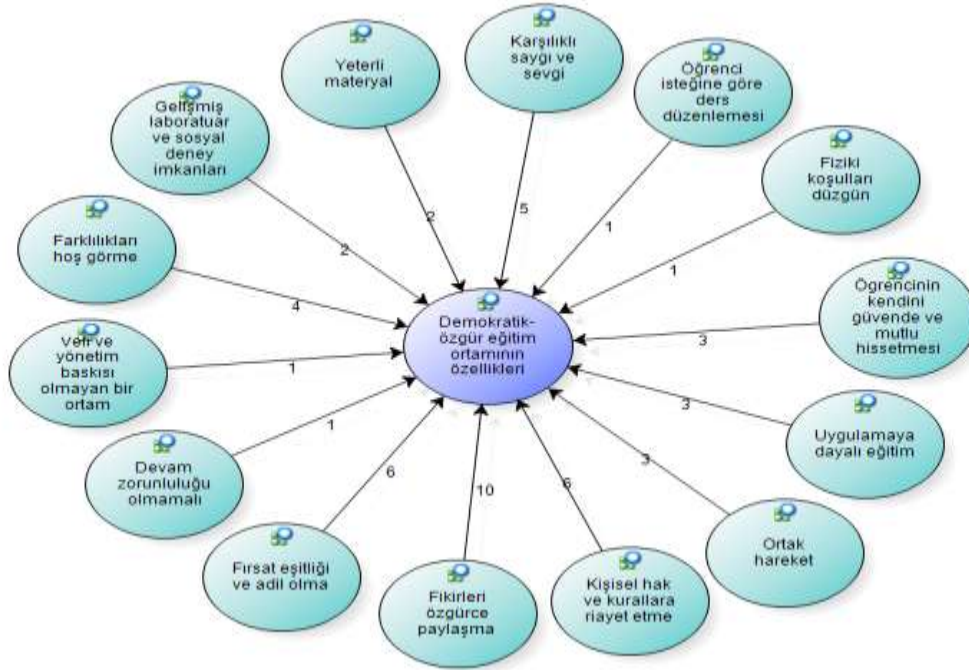
Bu temaya ilişkin görüşler incelendiğinde, çok çeşitlilik göze çarpmaktadır. Elde edilen bulguları genel olarak özetlediğimizde, öğrencilerin fikir ve düşünce hürriyetine, seviye farkı gözetmeksizin tüm öğrencilerine eşit şekilde davranmalarına, öğrencilerin birbirlerinin haklarına ve sınıf içi kurallara uymalarına ve demokrasi ile ilgili değerlerin içselleştirilmesi hususunda yol gösterici olmalarına özen göstermeleri gerektiği söylenebilir.

3.5. Öğretmen Adaylarının Öğrencilerin Kendilerini Rahat ve Özgür Hissedebilecekleri Bir Eğitim Ortamının Özelliklerine İlişkin Görüşleri

Araştırmada son olarak öğretmen adaylarının öğrencilerin kendilerini rahat ve özgür hissedebilecekleri bir eğitim

ortamının nasıl olması gerektiğine ilişkin görüşleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Elde edilen bulgulara ilişkin oluşturulan kodları ve frekanslarını gösteren model Şekil 5'te sunulmuştur.

Şekil 5. Öğretmen Adaylarının Rahat ve Özgür Bir Eğitim Ortamının Özelliklerine Yönelik Görüşlerine İlişkin Model

Şekil 5 incelendiğinde, öğrencilerin fikirlerini özgürce paylaşması (f=10) kodunun en çok vurgu yapılan görüş olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, kişisel hak ve kurallara riayet etme, fırsat eşitliği ve adil olma, karşılıklı saygı ve saygının derslerde egemen olması alt temaları da sıklıkla dile getirilen diğer hususlar olmuştur. Öğretmen adaylarının bu konuya yönelik görüşlerinden bazıları şöyledir:

“Öğrenci fikirlerini açıkça paylaşmalıdır (saygı çerçevesinde). Öğretmenin kendisi de kurallara uymalıdır. Gerektiğinde bir sorun sınıfça tartışılıp çözümlenmelidir.” (ÖA. 3)

“Demokratik bir okulda öncelikle demokrasi kavramından anlaşılacağı gibi herkesin düşünce ve fikir özgürlüğü olmalıdır. Herkes yasalar önünde eşit olmalı ve sınıf kademesi gözetmeksizin ayırım yapılmaması gerekir. Başarılı veya başarısız öğrenci ayırımı yapılmak yerine herkesi başarıya yönlendirecek eylemler yapılmalıdır.” (ÖA. 7)

“Benim hayalimdeki eğitim ortamında ilk önce saygı ve sevgi olmalıdır. Herkes işini, görevini severek yapmalıdır. Öğrencilerim isteklerini ya da söylemek istedikleri her şeyi rahatça söyleyebilmelidir. Arkadaşlık ortamlarının çok iyi olmasını isterim. Sınıfça hareket etmeleri beraber sevinip üzülmeleri benim için önemlidir.” (ÖA. 18)

“Öğrenciler birbirine saygı duymalı. Fikirlerini korkmadan rahat bir şekilde dile getirmeliler. Öğretmen kızarak değil, tatlı dille anlatım yapmalı. Öğrenciler ve öğretmen adil olmalı. Öğretmen, öğrenci ayırımı yapmamalı. Öğrenciler tartışma ortamını bilmeli. Öğrenci arkadaşının hakkını bilmeli ve onu ihlal etmemeli. Burada en büyük görev

öğretmen düşmektedir öğrenciyi nasıl yönlendirse öyle devam eder öğrenci.” (ÖA. 19)

Bu temaya ilişkin görüşler genel olarak değerlendirildiğinde, kişisel hak ve hürriyetlerin, ortak kurallar ve karşılıklı saygı ve sevgi çerçevesinde korunması ve öğretmenin bu bilinci öğrencilerine kazandırması hususunun öne çıktığı tespit edilmiştir. Bu doğrultuda, demokratik ve özgür bir eğitim ortamının sağlanması için, öğretmenin öğrenci farklılıklarını hoş görmesi ve adil bir şekilde davranması ve ortak demokratik değerlerin herkes için geçerli olduğu bilincini öğrencilerine aşılması gerekmektedir.

4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Çalışmada ulaşılan sonuçlar, ideal eğitim ortamının oluşturulmasında sınıfın fiziki koşullarını ve psikolojik dinamikleri dikkate alarak oluşturulması gerektiğini göstermektedir. İdeal bir öğrenme ortamının önemli bir boyutu olan fiziki koşulların öğrencilerin öğrenmesini kolaylaştırıcı bir şekilde düzenlenmesi için, öncelikle sıra ya da sandalyelerin rahat ve esnek oturma düzeninin sağlanması açısından hareket edebilir olması gerekmektedir. Günümüzde sıkça kullanılan geleneksel düz sıra düzeninin, öğrencinin derse odaklanmasını düşürdüğü, gürültüye müsait bir ortam hazırladığı ve öğrencilerin birbirleriyle olan etkileşimi azalttığı bilinen bir gerçektir (Hannah, 2013). Buna karşın, öğrenci-öğrenci ve öğrenci-öğretmen etkileşiminin artırılması için oturma düzeninin, “U” ya da “V” oturma şekilleri gibi kişilerin birbirlerini rahatça görebilecek biçimde ayarlanmasının büyük önem taşıdığı söylenebilir. Öğrenci etkileşimini arttırmaya yönelik bir başka oturma düzeni şekli de sıraları dairesel biçimde

düzenlemektir. Sınıf mevcudunun daha az olduğu sınıflarda etkili olabilecek bu yöntem, topluluk önünde konuşmayı ve sınıf tartışmalarını teşvik edici bir ortam sunmakta ve etkin bir şekilde dinlemeye ve göz teması kurmaya imkân sağlamaktadır (Campbell, 2008). Öğrenci etkileşimini arttırmaya yönelik bir başka oturma düzeni şekli de sıraları dairesel biçimde düzenlemektir. Sınıf mevcudunun daha az olduğu sınıflarda etkili olabilecek bu yöntem, topluluk önünde konuşmayı ve sınıf tartışmalarını teşvik edici bir ortam sunmakta ve etkin bir şekilde dinlemeye ve göz teması kurmaya imkân sağlamaktadır (Campbell, 2008).

Fiziksel ortama ilişkin elde edilen sonuçlardan bir diğeri ise, etkili bir öğrenme-öğretme ortamının sağlanması için ısı, ışık, sınıf duvarlarının rengi, ses düzeni ve yalıtımı, temizlik, sınıfın büyüklüğü, sınıf mevcudu ve teknolojik eğitim donanımları gibi birçok faktörün dikkate alınması gerektiği olmuştur. Bu sonuç, önceki çalışmaların (Basque ve Dare, 1998; Duruji vd., 2014; Murugan ve Rajoo, 2013) sonuçlarıyla da örtüşmektedir. Buna paralel olarak, Lumpkin, (2013); Persaud ve Turner, (2008); Suleman ve Hussain, (2014); Shamaki, (2015) çalışmalarında fiziksel ortamın kalitesinin, öğrenci başarısıyla doğru orantılı olduğunu ve iyi düzenlenmiş fiziki öğrenme ortamlarının öğrenci başarısını arttırdığını tespit etmişlerdir. Yeterli düzeyde öğrenme ortamına sahip bir okul, etkili öğretme ve öğrenmeyi teşvik ederek beklenen öğrenme çıktılarına ulaşmada katkı sağlayabilir (Duruji vd., 2014). Çünkü pozitif bir öğrenme ortamının oluşturulmasındaki en önemli amaç, öğrenci sonuçlarıdır (Fraser, 2015). Bu bakımdan, öğrencilerinde istenilen performansı yakalamayı arzu eden eğitimcilerin, pozitif öğrenme ortamları oluşturma hususuna önem vermeleri gerekmektedir.

Çalışmada ulaşılan önemli sonuçlardan biri de, kişisel hak ve hürriyetlere saygı çerçevesinde, fikirlerin özgürce paylaşıldığı, olumlu sınıf iklimi oluşturmada ideal ve demokratik bir eğitim ortamı için vazgeçilemez bir unsur olmasıdır. Öğretmen adaylarının birçok tema altında sıklıkla dile getirdiği özgür düşünce ortamının sağlanması, öğretmen ve öğrencileri arasındaki güven ilişkisine bağlıdır. Özgür bir ortamın oluşturulması, güveli bir ortamın sağlanmasından geçmektedir (Aydoğan, 2015). Öğretmenin, öğrencilerin görüşlerini korkmadan paylaşabileceği bir ortam yarattığından emin olması gerekir. Bunu gerçekleştirebilmek için öğretmenin ders içinde uygun olmayan davranışların neler olduğunu, farklı düşünceleri olan kişilere nasıl saygı gösterileceğini ve tartışma ortamının nasıl bir düzen içerisinde gerçekleştiğini öğretmesi büyük önem taşımaktadır (Cornelius ve Herrenkohl, 2004). Bu açıdan bakıldığında, etkili bir eğitim öğretim sürecinin sağlanması adına sadece fiziksel ortamın özelliklerine değil, psikolojik dinamiklere de dikkat edilmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak öğrencinin kendini rahat hissedemediği ve düşüncelerini özgürce ifade edemediği bir öğrenme ortamından verim alması beklenemez. Dolayısıyla, öğretmenlerin görev yaptıkları kurumlardaki öğrenme ortamlarını öğrenci seviyesine ve ilgi düzeyine göre düzenlemeleri ve temel fiziki şartların hazır olmasına özen göstermelerinin yanında, öğrencilerin psikolojik durumlarının da iyi analiz edilmesi, eleştirel ve yaratıcı düşünebilmeleri için onlara imkânlar sunulması ve kendilerini toplumun saygın bir ferdi olarak görmeleri

sağlanarak özgür düşünebilme fırsatları verilmesi büyük önem arz etmektedir.

Bütün bu değerlendirme ve araştırma bulguları ışığında, ideal bir eğitim ortamı oluşturulması için şu önerilerde bulunulabilir:

- (i) Bir eğitim ortamındaki en temel gereçler olan başta sıra ve sandalyeler olmak üzere, masa, yazı tahtası ve akıllı tahta gibi klasik öğretim araçları, güncel teknolojik araçlarla ve mobilya donanımlarıyla desteklenerek öğrenci konforu gözetilerek düzenlenebilir.
- (ii) Sınıf ortamındaki ısı, ışık, ses düzenekleri (ses sistemi ve yalıtımı), renk ve görseller öğrenciyi rahatsız etmeyecek, dikkatini dağıtmadan derse odaklayacak bir biçimde ayarlanabilir.
- (iii) Sınıflardaki oturma düzenleri esnek bir şekilde organize edilerek öğrencilerin birbirleriyle ve öğretmenleriyle olan etkileşiminin artırılması sağlanabilir.
- (iv) Öğrencilerin her konuda sorumluluk aldığı, yaparak ve yaşayarak öğrenilen aktif bir öğrenme ortamları oluşturulabilir.
- (v) Öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarının gözetildiği, fikirlerini özgürce ifade edebildikleri, karşılıklı güven ortamının olduğu, bireysel hak ve hürriyetlerin korunduğu olumlu bir sınıf ikliminin oluşturulmasına özen gösterilebilir.

Araştırmacılara yönelik olarak:

- (i) Bu çalışma sınırlı bir sayıda öğretmen adayının görüşlerine başvurularak oluşturulmuş nitel bir araştırmadır. İleriki araştırmalarda ideal bir öğrenme ortamına yönelik daha geniş örneklem gruplarının görüşlerine başvurulması suretiyle tarama çalışmaları ve korelasyonel araştırmalar yapılabilir,
- (ii) İdeal öğrenme ortamlarına yönelik örnek uygulamaların gözlem sonuçlarının ortaya koyulduğu ya da öğrenme ortamlarına yönelik farklı modellerin uygulandığı deneysel çalışmalar düzenlenebilir.

Kaynakça

- Anderson, A., Hamilton, R. J., & Hattie, J. (2004). Classroom climate and motivated behavior in secondary schools. *Learning Environments Research*, 7, 211–225.
- Aydın, A. (2014). *Sınıf yönetimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Aydoğan, Y. (2015, Mayıs). Tematik (disiplinler arası) öğrenme ve öğretmenin rolü. İçinde: *Okul Öncesi Eğitimde Arayışlar Sempozyumu*, Gaziantep, Türkiye.
- Basque, J., & Dare, S. W. (1998). Environment and apparatuship Information. *Journal of Distance Education*, 13(1), 626-638.
- Başar, H. (2014). *Sınıf yönetimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Brophy, J. E., & Good, T. L. (1986). Teachers behaviour and student achievement. In: Wittrock, M. C. (Ed). *Handbook of research on teaching*, New York: Macmillian.
- Byrne, D. B., Hattie, J. A., & Fraser, B. J. (1986). Student perceptions of preferred classroom learning

- environment. *Journal of Educational Research*, 80, 10–18.
- Campbell, D. E. (2008). Voice in the classroom: How an open classroom climate fosters political engagement among adolescents. *Political Behavior*, 30(4), 437-454.
- Choi, I., & Lee, K. (2009). Designing and implementing a case-based learning environment for enhancing ill-structured problem solving: Classroom management problems for prospective teachers. *Educational Technology Research and Development*, 57(1), 99-129.
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (1996). *A guide to teaching practice*. London ve New York: Routledge Falmer.
- Cornelius, L. L., & Herrenkohl, L. R. (2004). Power in the classroom: How the classroom environment shapes students' relationships with each other and with concepts. *Cognition and Instruction*, 22(4), 467-498.
- Davis, E. A. (2006). Characterizing productive reflection among pre-service elementary teachers. *Teaching and Teacher Education*, 22, 281–301.
- Duruji, M. M., Azuh, D., & Oviasogie, F. (2014). Learning environment and academic performance of secondary school students in external examinations: A study of selected schools in Ota. *Paper presented during Proceedings of EDULEARN14 Conference*, Barcelona, Spain.
- Entwistle, N., & Tait, H. (1995). Approaches to studying and perceptions of the learning environment across disciplines. *New Directions for Teaching and Learning*, 64, 93-103.
- Fowler, J., & Şaraplı, O. (2010). Classroom management: What ELT students expect. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 3, 94-97.
- Fraser, B. (2015). Classroom learning environments. *In Encyclopedia of Science Education* (pp. 154-157). Springer, Dordrecht.
- Giallo, R., & Little, E. (2003). Classroom behaviour problems: The relationship between preparedness, classroom experiences, and self-efficacy in graduate and student teachers. *Australian Journal of Educational ve Developmental Psychology*, 3(1), 21-34.
- Hamre, B., ve Pianta, R. (2005). Can instructional and emotional support in the first-grade classroom make a difference of children at risk of school failure? *Child Development*, 76(5), 949–967.
- Hannah, R. (2013). *The effect of classroom environment on student learning*. Honors Theses. Paper 2375.
- Hattie, J., & Watkins, D. (1988). Preferred classroom environment and approach to learning. *British Journal of Educational Psychology*, 58, 345–349.
- Kayıkçı, K. (2009). The effect of classroom management skills of elementary school teachers on undesirable discipline behavior of students. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 1, 1215-1225.
- Lippman, P. C. (2010). *Can the physical environment have an impact on the learning environment?*. CELE Exchange 2010/13.
- Lumpkin, T. B. (2013). School facility condition and academic outcomes. *International Journal of Faculty Management*, 4(3), 1-6.
- Luo, J., Bellows, L., & Grady, M. (2000). Classroom management issues for teaching assistants. *Research in Higher Education*, 41(3), 353-383
- Main, S., & Hammond, L. (2008). Best practice or most practiced? Pre-service teachers' beliefs about effective behaviour management strategies and reported self-efficacy. *Australian Journal of Teacher Education*, 33(4), 28-39.
- Murugan, A., & Rajoo, L. (2013, June). Students' perceptions of mathematics classroom environment and mathematics achievement: A study in Sipitang, Sabah, Malaysia. In: *International Conference on Social Science Research*, Penang, Malaysia.
- Persaud G., & Turner, T (2002). High definition planning for effective schools: *Reflections from the Field. Educational Planning*, 14(1), 65-76.
- Shamaki, T. A. (2015). Influence of learning environment on students' academic achievement in mathematics: A case study of some selected secondary schools in Yobe State-Nigeria. *Journal of Education and Practice*, 6(34), 40-44.
- Shen, J., Zhang, N., Zhang, C., Caldarella, P., Richardson, M. J., & Shatzer, R. H. (2009). Chinese elementary school teachers' perceptions of students' classroom behaviour problems. *Educational Psychology*, 29(2), 187-201.
- Stewart, S. C., & Evans, W. H. (1997). Setting the stage for success: Assessing the instructional environment. *Preventing School Failure*, 41(2), 53-56.
- Suleman, Q., & Hussain, I. (2014). Effects of classroom physical environment on the academic achievement scores of secondary school students in kohat division, Pakistan. *International journal of learning and development*, 4(1), 71-82.
- Tabanlı, E. (2014). Sınıf ortamının fiziksel özellikleri. İçinde H. Kıran (Ed.), *Etkili sınıf yönetimi*. (ss. 63-81). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Woodcock, S., & Reupert, A. (2012). A cross-sectional study of student teachers' behaviour management strategies throughout their training years. *The Australian Educational Researcher*, 39(2), 159-172.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yin, R. K. (2009). *Case study research: Design and method*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Zedan, R. (2010). New dimensions in the classroom climate. *Learning Environments Research*, 13, 75-88.